

III

Bizkaiko Foru Liburutegia eta aro digitala

Ana Ares Martínez

Funts Bibliografikoen Kudeaketa eta Foru Liburutegiko Sustatzeko Atalburua
Jefa de Sección Fondos Bibliográficos y Promoción de la Biblioteca Foral

Laburpena: 100 urte baino gehiagoko liburutegi honen ibilbidearen laburpen txiki bat. Liburutegia, xx. mendeko azken laurdenean aro digitalak ekarri dituen egitura eta abagune aldaketei aurre eginez, bere gestio, funts eta zerbitzuak informazio- eta ezagutza-gizartearen eskarira moldatuz doa.

Resumen: Biblioteca Foral de Bizkaia en el periodo digital. Breve resumen del camino recorrido por esta Biblioteca, de más de cien años, que en el último cuarto del siglo xx, y haciendo frente a los cambios estructurales y coyunturales que ha traído la era digital, moldea su gestión, fondos y servicios a las necesidades de la Sociedad de la Información y del Conocimiento.

0. SARRERA

Urteak pasatu ahala liburutegien funtzino eta rolak aldatuz joan dira, gizartea aldatzen doan antzera, baina aldaketarik jaso ez dauna da berezko dauan funtzinoa: erabiltzaileei informatzeko ardura.

Egun, Informazio Gizarte edo Informazio eta Jakite Gizartean, informazioak zeregin garrantzitsu bat dauka, ze giza jarduera eta aberaste generazioa, produktzio, manipulazio eta informazio erabileratik datoz. Interneteko zerbitzu eta produktuen garapenak aukera barri bat aurkezten deus sareari, jakitearen ekonomian oinarri hartuta.

Liburutegi publikoen zerbitzuen oinarrietan (2002) agertzen dan moduan, liburutegi publikoa da informazio eta jakite gizartearen atea.

Informazio gizartean dagozan ezbardintasunak eragin dabe informazioa jasotzeko ezbardintasuna, bai informazioa heltzeko bidean, bai informazioari emon nahi jakon esanahian. Liburutegi publikoa oinarritzko eta beharrezko zerbitzua da, gizartearen oreka eta aukera bardinen arloan eginkizun garrantzitsua betetzen baitau. Beraz, liburutegi publikoak beharrezkoa dau sare elektronikoetan parte hartzea, informazio politikei eta teknologi aukera barriei moldatuz.

Liburutegi publikoari buruzko sarreratua egin ondorik Bizkaiko Foru Liburutegia aurkeztuko deusuet.

I. BIZKAIKO FORU LIBURUTEGIA

Bere funts fundazionala, Don Fidel de Sagarminagaren liburutegia da, ia 12.000 alegaz. Sagarminagaren liburutegia Bizkaiko Foru Aldundiaren eskuetan jausi zan, Sagarminaga hiltzean beraren senideek eskaini eutsielako. Aldundiak liburutegirik ez ebanez, funtsak, korporazino horrek eban egoitza baten jarri ziran, Bilboko Plaza Barrian.

1900eko uztailaren 31n Aldundiaren jauregi barria inauguratu zan, eta eraikuntza honen azkeneko pisuan jarri zan Sagarminagaren liburutegia. Beti be, azkeneko pisura heltzeko arazoak zirala eta, beheko pisura aldatu zan. 1907an amaitutako erreformakin areto barriak barruratu ebazan. Agiritegi eta liburutegia antolatzeko arduraduna Carmelo Echegarai jauna izan zan.

Edozelan be, urteen joan-etorriak Jauregia hastea ekarri eben, halandaze, liburutegiak betetzen eban tokia beharrezkoa zan beste behar batzuetarako, horregaitik 1921ean proiektu baten beharra sortu zan, eta jauregiaren atzean egoan eraikuntza, Aldundiarena zana, liburutegi, agiritegi eta moldiztegi probintzialesarako erabiltzea erabagi zan. 1921eko abenduaren 19an baietza emon eutsien Juan Carlos Guerra, arkitektoaren proiektuari, eta 1929ko abuztuaren 22an zabaldu zan. Garai haretan 2 sekzinotan: Baskongada eta Orokorra, banatutako 18.000 ale ebazan. Banaketa hori 1907. urteko lehen arautegian agertzen da, azalduz holan egin zala, idazle euskaldun batenak ziralako funts fundazionalak. 1909an Agiritegi-Liburutegiko lehen arduradunak, Dario de Areitiok, Baskongada sekzinoko katalogo bat argitaratu eban.

Eta aitatu beharra dago eraikuntza honek enkoadernatzeko departamentu bat eta argazki laborategi bat ebazala.

1965ean Liburutegian ikasteko gela bat jarri zan, geroago, 1988an, Foru Moldiztegiko lokaletan finkatu zana. Urte horretantxe banatu ziran Liburutegia eta Agiritegia, azken hau egun dagoan kalean jarriz; Maria Diaz de Haroko. Liburutegiko funts eta zerbitzuak hazten joiazanez, espazio birmoldaketa bat egin behar izan zan.

Hala eta guztiz be, urteak igaro ahala funtsak gehituz joan ziran eta, zerbitzuak gizarteko beharretara moldatu behar ziranez, 2003. urtean hasiera emon jakon erreforma eta hedapen proiektu bati. Lehiaketa horren irabazleak IMB taldeko arkitektoak izan ziran, eta euren lanen emoitza da egun daukagun Bizkaiko Foru Liburutegia. Eta eraikuntza honek ahalbidetu dau Informazino eta Jakite gizartearen nahi barriei aurre egin ahal izatea.

Nahiz eta leku aldaketa pila izan, ez dau aldaketarik jaso gizartearen zerbitzupan jartzeko espirituan, eta horregaitik erronka barriak, eta ikerkuntza eta kontserbazino liburutegi batek dauazan behar barriei aurre egin deutse, egun zerbitzu honek eskainiz:

- Lurralde informazinoa.
- Aldizkari ofizialak.
- Euroliburutegia.

- Ikasketa gela.
- Irakurketa eta kontsulta-gelak.
- Erreferentzi zerbitzua.
- Itsuentzako eta begietako urritasuna dabenentzako zerbitzua.
- Liburutegiko dokumentazino zerbitzua.
- Bibliografia eta heraldika.
- Kartografia eta grabatuak.
- Hemeroteka.
- Ikertzaileentzako gunea.
- Internetarako eta teknologia barriak.
- Liburutegien arteko mailegua.
- Argitalpenak.
- Wifi.

Eta web orrialdearen eraldaketagaz Erabiltzaileentzako Prestakuntza Zerbitzua jarriko da martxan.

Aurtengo programazino kulturala pasa dan urtekoa baino zabalagoa izan denez, horreetariko batzuen barri emongo dot jarraian:

- Irakurketa txokoa, zeinegaz irakurketa zaleak bildu nahi dira, euren sentsazino, pentsamentu eta esperientzien elkartrukea bideratzeko.
- Bizkaidatz II. saria.
- Ikastaroak.
- Erakusketak.
- Dokumentazino eta bibliotekonomian adituak diranen hitzaldiak.

Horreri buruzko informazino gehiago lortu nahi izan ezker, web orrialde honetara jo daikezue: <http://www.bizkaia.net>

Ez da erraza 100 urteko historiaren laburpena egitea, eta horrexegaitik aitamen berezi bat egin gura neuke Liburutegiko funtsai buruz, batez be, eurek daben garrantziagaitik. Adibide legez:

- Inkunable bilduma, Funts zaharrak, Grabatuak eta mapak.
- Luis Luciano de Bonaparteren euskal eskuizkribuak.
- Liburutegi eta funts partikular batzuk bere dagoz: Marques de Villarías-en Liburutegi eta agiritegia (1953), Gregorio Balpardaren Liburutegia (1954), Ampuero (1966), Landeta, Arrizubieta... Irigoyen funtsak, Augustin Zubikarai, Jon Bilbao eta abar.

Horreri eta euskal funts eta hemerotekari esker, Euskadiko ikerkuntza liburutegi garrantzitsuenetariko bat bihurtu da.

II. BIZKAIKO FORU LIBURUTEGIAREN DIGITALIZAZINO PROZESUA

Bizkaiko Foru Liburutegiak argi dauenez bere ondareak dauan garrantziaz, erabiltzailei sarrera errazteko, 1988. urtean bere katalogoaren automatizazioari hasiera emon eutsan.

Horretarako Dobis Libis programa aukeratu zan, grabaketa prozesu masibo bati hasiera emonez. Horregaz paper fisikoen oinarrizko datuak katalogora gehitu ziran (idazlea, izenburua, edizinoa, urtea), geroago sarrera printzipalak garbituz.

Hamabi urte geroago, 2000. urtean, automatizazio prozesuaren planteamentu barria egin zan, eta Innopac-Millennium, Innovativa Interface enpresarena, aukeratu zan, hainbat ikerketa eta ebaluazino egin oostean. 2001eko urtarrilean hasi zan, sistema barriaren programazino, katalogo bakar bat definituz (katalogo orokorra), eta 7 *scope* barneratuz (Sekzino orokorra, Baskongada, Erreserba patrimoniala, Kobie, Europar Batasuna, Bizkaiko legezko gordailua, Liburutegi digitala). Katalogoa kontsulta daikegu, euskeraz, gaztelaniaz, ingelesez eta frantsesez.

Bizkaiko Foru Liburutegiak digitalizazio politika bat aurkeztu eban, kontserbazino karakterra lantzeaz gainera, berak eban patrimonio bibliografiko aberatsa, edozein erabiltzaileri aurkezteko ahalmenagaz.

Kontserbazino eta funts hedapena oinarritzat hartuz, digitalizazio prozesua bi puntu desbardinatetik garatu zan:

- Alde batetik 35 mm-ko mikrofilmetik hasiz, funts erreserba ziurtatzeko, hamar urtetan zehar, «liburu irekia» funtsa mikrofilmatu zan, beraren bi aurpegietatik, enkoadernatuak egozalako. Digitalizatzean mikrofilm fotograma bakotxa bi iruditan itzultzen da, esku ebaketaren bitartez. TIFF IV taldeak 300 kb/irudi (hirurehun kilobite irudiko) betetzen dau (biltegitratze behararren efektuen mende), eta 200 puntu, erresoluzino hazbete bakotzeko, bi koloretako (baltza eta zuria) irudia emonez.

Digitalizazioa CD-ROMean prestatu zan ASCII «txt» fitxategi bategaz. CD bakotxak azpidirektorio egitura bat sortu eban. Azpidirektorio bat kode bakotzeko edo monografiaren erreferentzia topografiko bakotzeko, eta hareetara biltzen dira irudi guztiak. Azpidirektorioen izenburua jarri zan monografiaren erreferentzia topografikoagaz, baita erreferentzia egiten deutson orrialdeagaz (erreferentzia monografikoa \ alearen orrialdea.tif). CD-ROM horretan ASCII «txt» fitxategia sartu zan, erregistro bat irudi bakotzeko jarriz eta ondorengo datuak jasoz: \erreferentzia monografikoa \ irudi fitxategiaren izena luzapen tif barik \ dagoan CD-ROMaren etiketa (adibidea: R30\0000001\cd 000015).

Funts hemerografikoetan agertu daitekezan ezbardintasun teknikoetan, batez besteko okupazino aitatu behar dogu, honek 600 kb/irudi (biltegitratze efektuen mende) daukaz, TIFF IV talderako eta 300 puntuko erresoluzino hazbete bakotzeko.

Beste alde batetik, CD bakotxaren azpidirektorio egituran, badago direktorio bat, egunkariaren erreferentzia bakotxerako. Izenburua, egunkariaren erreferentzia, urte, hil eta orrialde zehatzagaz batera jarri zan (\egunkari erreferentzia \ urte

hil erreferentzia \ alearen orrialdea. tif) eta ASCII «txt» fitxategia \ egunkari erreferentzia \ urte hil erreferentzia \ irudi fitxategiaren izena tif luzapen barik \ dagoan CD-ROMaren etiketa.

- Beste alde batetik originaletik hasiz, Foru Liburutegiko mapa eta grabatu bilduma, originaletatik digitalizatzen ari gara eskuz, eskaner lauak erabiliz, eurak daben tamaina ezbardinakaitik eta euren garrantziagaitik, edonolako apurketa saihesteko asmoz.

Digitalizazioak kolorea eta JPG formatua daukaz, 300 ppp-ko erresoluzinoagaz. Digitalizatu ondoren, CD-ROMetan gordetzen dira, erabiltzaileak kontsulta daiezan, eta, Interneten arinago sartzeko, erresoluzino baxuagoko kopia bat dago. Dokumentuak honelaxe deitzen dira: \erreferentzia topografikoa \ 0000001.jpg.

Beraz, politika honeri eta programa informatikoak eskaintzen dauzan aukera barriari esker, martxan jarri zan Liburutegi Digitala.

III. LIBURUTEGI DIGITALA

Bizkaiko Foru Liburutegiaren liburutegi digitala *scope* edo sekzino jakin baten gaineko katalogoa da, eta kontsultatu daiteke, bai haren katalogo taldetik, bai zuzenean orrialde nagusitik. Hori ere lehen aitaturiko lau hizkuntzetan kontsultatu daiteke: euskeraz, ingelesez, frantsesez eta gaztelaniaz. Eta kontsulta errazteko asmoagaz, tutoriala baimentzen dauan laguntza dinamikoko pantaila dauka.

Lehenago aitatu bezalaxe, irudiak digitalizatu ondorik, Bizkaiko Foru Aldundiaren web zerbitzariak ikusgarri dauz, Innovative zerbitzaria kargatu barik. Halandaze, irudiak zerbitzaritik kanpo dagoan disko baten gordetzen dira, espazio beharra egon ezker, oztoporik ez aurkitzeko. Irudiak CD-ROM edo DVDetan jartzen dira, eta windows esploratzailea eta digitalizatutakoa direktorio birtual bategaz egiten dira, liburu bakotxetik eskegita.

Kontsultak katalogotik egiten dira, digitalizatutako erregistro bibliografikoetan oinarrituz, bai katalogotik, bai liburutegi digitaleko *scopetik*. Horrenbestez, inprimaturiko signatura topografiko bategazlotura sortzean, Foru Liburutegiaren Inno-pac Millenium katalogoan irudiak sartzen dira. Horrela, katalogoa kontsultatzen dan bitartean, barneraturiko eta digitalizaturiko funtsai zuzeneko sarrera ematen jake.

Jarraian Liburutegi Digitalaren funtsak aitaturiko dodaz:

- Inkunable bilduma, hau da, 1501. urtea baino lehenagoko inprimakiak.
- Foru Liburutegiko Erreserba Obrak, hau da, XVI, XVII eta XVIII. gizaldietako edizino inprimakiak.
- Eta egun, funts horreek ezeze, funts kartografiko eta grabatuak gehitzen ari jakoz.

Gaur egun Erreserba eta Kartografi Funtsa (jasotako azkena izan ezik, digitalizazio prozesuan dagoalako) kontsultatu daiteke, Liburutegi Digitaleko katalogo orokor eta *scopeen* bitartez; hori 12.000 ale eta 129 mapaz osaturik dago.

Liburutegi Digitalean kontsultatu daitekeen obrarik zaharrena, 1472 inguruko inkunable dana, Johanez Gerson-ena, hain zuzen be, eta izenburu honen mendean: «De Simonia; De probatione Spirituum; De eruditione confessorum; De remediis contra recidivum peccandi».

Liburutegi digitalaren obra gehienak euskerazkoak, latinezkoak eta gaztelaniazkoak dira.

Nahiz eta oraindik gure Liburutegi digitalaren parte izan ez (ez dagoalako oraindik katalogoan sartuta), liburutegiko ekipoetan kontsultatu daitezke euskal hemerrotekatik 6 izenburu (*El Nervión, Euskalduna, Euskal Erria, Excelsior, Excelsius, Gaceta del Norte*) eta Luis Luciano Bonaparteren euskal eskuizkribuak.

Gaur egun, Bizkaiko Foru Aldundiaren laguntza informatikodun enpresagaz, hau da, Lantik-egaz, batera, proiektu ezbardinetan lanean ari da gure liburutegia. Adibidez, hainbat Liburutegi Digitalen parte-hartzean, antxinako prentsarako bilaketa motoreak, metadatuaren inplementazioa... eta horrek guztiak ehun urte honetan izan dauan jokaera bardinagaz, hau da, berak dauan ondare bibliografiko aberatsaren eta liburutegi zerbitzuen hurbilketa, edozein tokitako erabiltzailei eskainitako zerbitzu birtualak eta tokian tokikoak.